

Явор Гърдев

ЕДНО НУЖНО ПРИЗНАНИЕ

*“... който с истинен разум прави разлика
между всички явления, него да почиташ.”*

Джовани Пико делла Мирандола

“Реч за достойнството на човека”

Пиша този текст по любезната покана на вестник “Култура” да изкажа мнението си по въпросите за нуждата от Министерство на Културата днес и по въпроса за евентуално негово реформиране – теми, които засегнах в едно свое телевизионно изявление и които малко по-късно станаха обект на засилен медиен интерес. Веднага и без усуквания искам да призная две много важни неща, отнасящи се до първия въпрос:

- разполагам с цял арсенал витиевати аргументи, с които бих могъл относително успешно да проточа спора по нуждата от закриване на Министерството на Културата до фактическото му закриване и по този начин да опазя самолюбието си от нуждата да сдава позиции
- чувствам непреодолима вътрешна съпротива да се впусна в излагането на тези аргументи, защото със сигурност успях да промисля едно: те могат да бъдат издокарани като убедителни, но са неверни и не издържат на сериозна критика

За какво по-точно става дума. Със сигурност не за уточнение, обяснение, детайлизиране или изказване в стил “ама те не ме разбраха”, “ама аз не съм искал това да кажа” и прочие измъкващ ме от ситуацията гузен пушек пост фактум. Става дума за моя лична стратегическа грешка, която лично направих, дадох повод и други да направят и за която не е изключено да се наложи да нося вътрешна вина. Заявих в телевизионното предаване “Гласове”, че държавата трябва да започне да изнамира онези форми за подпомагане на културата, които да предпоставят бъдещото ѝ (на държавата) постепенно оттегляне от властово (НЕ ОТ ФИНАНСОВО) участие в тази сфера. За тази цел, казах, в свикваните от Министерството на Културата независими (съставени от неангажирани властово членове) експертни комисии за субсидиране на проекти трябва да се възприеме НЕ РАЗПРЕДЕЛИТЕЛСКИ (уравниловъчен), А ИНВЕСТИЦИОНЕН подход. Така на базата на СУБЕКТИВНАТА си експертиза (защото обективна в преценката за изкуство е принципно невъзможна) неангажираният с властта експерт да разполага с пълната и неконтролирана от държавата инвеститорска инициатива и отговорност. По този именно начин държавата (властта) да се оттегли от упражняване на властово влияние в изкуствата, грижейки се финансово за тях посредством орган, свикван на обществени начала. Това нещо се прочете по следните два начина:

- Министерството на Културата трябва да бъде закрито, защото пречи.
- Държавата не трябва да се грижи за изкуствата.

Аз все още намирам разлика между казаното по-горе и отекналото по-долу. Обаче, честно казано изпитвам и известна доза яд към себе си, защото, казвайки нещо, в което вярвам, всъщност сгреших. Самоподложих си бананова кора, подхлъзваща ме в компанията на крайно несимпатична медийна агитка, тясно специализирана в популисткия кич и занимаваща се с него откакто се помни. А имах някакъв предусет за това, поради което сега изпитвам известна гузност. Всъщност човек трябва да изработва в себе си интуиция за това как дяволът чете евангелието и съм сигурен, че в такова устато време е длъжен доколкото е възможно да упражнява предварителен контрол върху възможните интерпретации. Така че тук грешката си е изцяло моя. Евентуални самооправдания с моментната ситуация и външните фактори са невалидни, защото в крайна сметка контролът върху всичко казано, независимо от събеседник, контекст, водещ и т.н., си е на самия казващ. А сега, по въпроса. Мое политическо убеждение е, че независимо дали управлението на страната е дясно или ляво, към изкуствата трябва да се подхожда либерално. Но за да се подхожда към тях изобщо някак, тях първо трябва да ги има. В този ред на мисли няма как да не призная факта, че ако в страна с толкова крехка традиция на либерален жизнен стил, хората на изкуството изгубят единствената инстанция на високо представителство в по-принцип незаинтересованите от тях високи етажи на властта, те (хората на изкуството) не просто ще се маргинализират напълно (доколкото в България все още почти всичко зависи от властта), но е твърде вероятно и въобще да изчезнат, не дочакали по-добрите времена на независимото от властта ежедневие. Затова искам недвусмислено да заявя следното:

ВСЕКИ МАЩАБЕН ЛИБЕРАЛЕН ПРОЕКТ ЗА БЪЛГАРСКАТА КУЛТУРА СЕГА (И ДО СВЕЖДАНЕТО НА ФУНКЦИИТЕ НА ДЪРЖАВАТА В БЪЛГАРИЯ ДО РЕГУЛАТИВНИ) Е ПРАКТИЧЕСКИ НЕОСЪЩЕСТВИМ, ДОРИ ВРЕДЕН. ТАКЪВ ПРОЕКТ Е ВЪЗМОЖЕН И ВАЖЕН САМО И ЕДИНСТВЕНО КАТО УБЕЖНА ЦЕЛ. ТАЗИ УБЕЖНА ЦЕЛ ОБАЧЕ СИ ОСТАВА ВСЕ ТАКА ЖЕЛАНА И МЕЧТАНА ОТ МЕН И СМЯТАМ ЧЕ ТЯ ТРЯБВА ДА БЪДЕ ОСНОВНИЯ РЕГУЛАТИВ НА ЕДНО СТРАТЕГИЧЕСКИ НАЯСНО СЪС СЕБЕ СИ УПРАВЛЕНИЕ.

За да не останат никакви неясноти искам да дообясня, че в термините на днешната практика това недвусмислено значи, че органът Министерството на Културата сега, лош или добър, е принципно необходим и дори неизбежен. Най-малкото, за да се избегне окончателната и пълна маргинализация на изкуствата, която е сигурна в случай на неговото отсъствие. Евентуално слабо представителство във властта днес и слаба законодателна инициатива без съмнение е равностойна на чисто изтриване от пейзажа. А в пустинята на напредващата и завземаща все повече територии простотия и вулгарност без всякакво съмнение са нужни и осъзнато подкрепяни от държавата оазиси. За да се запази тя самата.

Грешката за фактическото изкълчване на този спор е моя, защото аз и дадох сгода да се случи. Не се оправдавам за това, а го признавам. Съзнавам, че с това вероятно давам в ръцете на гореспоменатите агиткаджии користния коз да стопят валидността на моя глас, да ме отстранят от разговора като “отстъпил от позицията си”, като “фурнаджийска лопата”. Но къде по-трудно и важно е да си

наясно със себе си, отколкото да попаднеш в полето на медийната слава. В този смисъл по-добре изгубен глас, отколкото роб на публицистична суета.

Това беше едно дължимо и трудно признание. Единственият ми ресурс на сила от него все пак остава в това, че нямах никакви задръжки да го направя публично. Правя го докрай, защото усещам и разбирам, че с обратното бих навредил на чужди доброжелателни усилия и продължителен труд, защото имам придобитата по сгодата на случая привилегия да се чувствам много по-лек от всичките си колеги с преддесетонемврийска професионална биография, вкусили от задължителните горчилки на поругаваното професионално достойнство и поради това особено внимателни в опазването му днес. А вероятно и за да се опитам да изкупя доскорошното си донякъде снизходително отношение към трудната приспособимост на тези хора към жизнените и естетически пулсации на най-новото време, към опитите им да се срещнат лице в лице с неговия дух. Сега съм убеден, че единствената валидна и едновременно с това деликатна и неунизителна критика е не публицистичната или административната, а собственото действие в самото изкуство. Надявам се никой да не е останал с грешното предположение, че лично имам зъб на някого в Министерството на Културата и съм дочакал сгоден момент да го изправа пред страховете на несигурното бъдеще, поддържайки тезата за ненужността на неговото ведомство. Това вече изобщо не е в моя стил. Радвам се, че културата на социално общуване в нашето съсловие е отбелязала лек, но видим напредък, тъй като в последните дни, за да проверя състоятелността на предишните си аргументи проведох няколко от най-свободните и неагресивни спорове, които съм водил някога по такива теми със страстни представители и на двете гледища, но никой все пак не ме привика настрана “да ми говори” или “да ме поправа”. Така получих добрата възможност да напиша този текст не защото така беше властово целесъобразно, не защото слухове носят, че Министерството било пътник и защитата на грешната теза за закриването му би ме извела в една позиция със силните на деня и не защото ме е яд, че говоря прецизно, а ме слушат разсеяно, а защото се почувствах напълно свободен да го напиша.

П.П.

Разбира се, и след всичко това, лапачите-викачи пак ще вият с неблагозвучен вой. Дано поне в свое лице да съм им обезвредил важно алиби.

П.П. Все пак ще си позволя да насоча вниманието към една важна забележка извън темата. От година на година, независимо от частичната стабилизация на средния жизнен стандарт и глобалното затопляне на климата, зимите на нашето недоволство стават все по-студени. Някои неща, които с оглед на добрата цел, можеха да бъдат преглътнати през последните десет години, вече няма смисъл и нужда да бъдат преглъщани. Иначе колективната ни самота, резигнацията и тъпченето на едно място могат да станат и нетърпими. Колкото повече се учим да управляваме, организираме и отстояваме социалните позиции на изкуството, толкова повече се отучваме да правим самото него. Това е много, много тъжно, защото засега е неизбежно. За това не трябва мениджъри в сферата на културата, а културни мениджъри. А как липсват.

П.П.П. И за накрая няколко скромни, почти лаически доброжелателни идеи по въпроса за ефективността. По време на пътуванията си по света случайно ми се случи да забележа няколко закономерности и факти:

- Седем до десет души със седем телефона, пет факса, пет автомобила, седем комуникационно подsigурени персонални компютъра, седем мобилни комуникационни апарата, поне един чужд език, освен собствения си, на който се оправят спокойно и тройни на средната за страната заплати са по-ефективни, а и в перспектива и по-евтини, от петдесет (сто или сто и петдесет) души със същото като количество оборудване. Останалите от втората група насила са принудени да четат вестници, да играят 'тетрис' и дори вече да не изпитват удоволствие от всичко това. Не това е лукс, а обратното е андрешковщина. Положителна страна на тази препоръка е, че тя със същата сила може да се отправи към директните опоненти на Министерството на културата. Те, като стари гърла, са свикнали да се хранят на маси с много прислужници и тъй като никак ги няма и по другите изисквания, не представляват реална алтернатива.